

O DELU ARHIVSKEGA DRUŠTVA SLOVENIJE
ON THE ACTIVITIES OF THE ARCHIVAL ASSOCIATION OF SLOVENIA

**Poročilo Komisije za podeljevanje Aškerčevih nagrad in
Aškerčevih priznanj za leto 2018**

Aškerčeva nagrada in Aškerčevi priznanji za leto 2018

Komisija za podeljevanje Aškerčevih nagrad in Aškerčevih priznanj (dalje: komisija) je bila za štiriletni mandat izvoljena na rednem občnem zboru Arhivskega društva Slovenije (dalje: ADS) 22. 3. 2018.

Komisijo sestavljajo: Elizabeta Eržen Podlipnik, Ivan Fras, dr. Andrej Nared (predsednik), Aleksandra Pavšič Milost in Katja Zupanič (namestnica predsednika).

V letu 2018 se je komisija sestala na treh rednih sejah, eno sejo je opravila korespondenčno.

Na 1. seji (29. 5.) se je komisija konstituirala in sklenila, da bo javni razpis za zbiranje predlogov za podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj objavila 13. 8. Z vodstvom ADS je bilo tudi dogovorjeno, da se lahko glede na zagotovljena finančna sredstva poleg ene nagrade podelita dve priznanji.

13. 8. je bil javni razpis za zbiranje predlogov za podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj objavljen na spletni strani Arhivskega društva Slovenije in v skrajšani obliki v časopisu *Večer*, obvestilo o razpisu je bilo posredovano vsem glavnim pisarnam in direktorjem arhivov, prav tako je bilo objavljeno na elektronski dopisni listi arhivistov in zgodovinarjev. Razpis je bil odprt do 12. 9.

Na 2. seji (14. 9.) je komisija odprla in pregledala prispele predloge za Aškerčevo nagrado in Aškerčeva priznanja. Prispelo je 15 predlogov, od tega 13 popolnih. Za Aškerčevo nagrado je prispelo 8 predlogov za 4 kandidate, za Aškerčevo priznanje pa 5 predlogov za prav toliko kandidatov. Navedeno omogoča dva sklepa: 1) v slovenskih arhivih smo v zadnjih dveh letih veliko delali in predvsem veliko naredili; 2) dosežke svojih sodelavk in sodelavcev znamo ceniti ali z drugimi besedami – po Antonu Aškercu imenovano nagrado in priznanje smo resnično sprejeli kot svojo stanovsko nagrado. Veliko število predlogov seveda ni olajšalo dela komisiji, kljub temu je treba poudariti, da je komisija na seji 20. 9. dva prejemnika od treh izbrala soglasno, prav tako je Izvršni odbor ADS 26. 9. izbor vseh treh prejemnikov nagrade oziroma priznanja soglasno potrdil.

Aškerčevi priznanji

Mag. Marija Čipić Rehar za pripravo kakovostnih pripomočkov za uporabo arhivskega gradiva in objavo arhivskega gradiva v dveh zvezkih regist listin Nadškofijskega arhiva Ljubljana.

Mag. Marija Čipić Rehar (rojena l. 1977) je septembra 2001 diplomirala na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani iz zgodovine (A) ter iz etnologije in kulturne antropologije (B), oktobra 2004 je na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani magistrirala s temo *Odnos med Cerkvijo in državo na Primorskem od leta 1945 do 1953*. Od aprila 2004 je zaposlena v Nadškofijskem arhivu Ljubljana, kjer je posebej zadolžena za Zbirko listin. Strokovni izpit iz arhivistike je opravila marca 2005, leta 2015 si je pridobila naziv arhivska svetovalka. Pri svojem delu v Nadškofijskem arhivu se je izkazala kot zanesljiva in

natančna sodelavka. Na njeno pobudo je bilo izvedenih več akcij za popularizacijo Nadškofijskega arhiva in njegovega gradiva.

Po zelo odmevni objavi znanstvenokritične izdaje *Jegličevega dnevnika* (Celje: Mohorjeva družba, 2015, 1131 strani), ki predstavlja edinstven vir za cerkveno, nacionalno, umetnostno zgodovino slovenskega in deloma jugoslovenskega prostora (za objavo je bila skupaj z Blažem Otrinom za Aškerčevo priznanje nominirana že leta 2016), se je Marija Čipić Rehar posvetila objavi regest zbirke listin v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani. Sad njenega skrbnega in natančnega dela sta recenzirana zvezka regest listin: *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1501–2015* (Ljubljana: Nadškofija, 2016, 616 strani) in *Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana II.: Brevi, župnije, uršulinke, prepisi listin* (Ljubljana: Nadškofija, 2018, 310 strani).

V obeh zvezkih je strokovno obdelala, popisala in napisala regeste za 2012 listin (1. zvezek 1273 in 2. zvezek 739 listin). S tem v vseh pogledih vzornim delom je tudi med raziskovalci dolgo zapostavljena, vendar vsebinsko izjemno dragocena Zbirka listin Nadškofijskega arhiva v Ljubljani postala dostopnejša širši strokovni in znanstveni javnosti. Objavo regest v klasični obliki z opisom listine in navedki o objavah dopolnjujeta dragocena osebni in krajevni indeks, ki bistveno olajšata iskanje zelenih podatkov. Prav tako imata oba zvezka druge vsebine, ki v tovrstnih delih ne smejo manjkati: uvod z opisom tipov in vsebine predstavljenih listin, njihovega materiala oz. pisne podlage in pečatov, metodološka pojasnila k popisu listin, seznam okrajšav, seznam virov in literature ter povzetek v angleščini. Oba zvezka krasijo še reprodukcije zanimivejših listin.

Ker si obe objavljeni strokovno neoporečni deli zaslužita vse priznanje arhivske stroke, je komisija odločila, da Aškerčevo priznanje podeli mag. Mariji Čipić Rehar za pripravo dveh kakovostnih pripomočkov za uporabo arhivskega gradiva in objavo arhivskega gradiva ter s tem tudi za pomemben prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti.

Dr. Dejan Zadravec za delo *Ptujski meščani do uničujočega požara leta 1684: biografsko-prosopografski priročnik*.

Dr. Dejan Zadravec (rojen l. 1977) je leta 2003 diplomiral na Oddelku za zgodovino Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, pet let pozneje pa doktoriral z disertacijo *Gospodstvo Podčetrtek 1670–1700*. Od aprila 2011 je zaposlen v Zgodovinskem arhivu na Ptuj, kjer je skrbnik starejšega arhivskega gradiva. Vseskozi se aktivno ukvarja tako z arhivističnimi vprašanji kot s preučevanjem starejšega arhivskega gradiva in posledično zgodovine območja, ki ga arhiv pokriva.

Delo *Ptujski meščani do uničujočega požara leta 1684: biografsko-prosopografski priročnik* (Ptuj: Zgodovinski arhiv, 2017, 438 strani) je avtor zastavil ambiciozno in precizno. Priročnik z imeni in kratkimi biografijami ptujskih meščanov je nastajal s pomočjo obstoječih arhivskih virov, v okviru rednega popisovanja in obdelave arhivskih fondov v arhivu, na podlagi evidentiranja arhivskega gradiva v tujih arhivih in podatkov iz relevantne literature.

Knjiga je razdeljena na štiri sklope: uvod, biografsko-prosopografski leksikon, seznam meščanov in bibliografija. Tu posebej opozarjamo na seznam uporabljenih virov oz. virov z omembami ptujskih meščanov, ki je nekakšen tematski vodnik po arhivskem gradivu. S priročnikom o ptujskih meščanih do leta 1684 je Dejan Zadravec v podatkov polni in bogato opremljeni publikaciji pripravil svojevrstno (in prvovrstno) objavo virov oz. fragmentov virov. Ker je provenienčno ptujsko arhivsko gradivo za starejše obdobje zelo fragmentarno ohranjeno in skopo s podatki o meščanstvu, je želel avtor izdelati priročnik, s katerim bi iz pozabe potegnil kar največ ptujskih meščanov in dopolnil védenje o že znanih. S priročnikom je na eni strani pokazal na pomen arhivskega gradiva in natančnega arhivskega strokovnega dela, hkrati pa je bistveno obogatil lokalno in slovensko zgodovinsko pisje.

Zadравčevo delo predstavlja v dosedanjem nizu objav arhivskih virov novost in je odlična kombinacija klasičnega arhivskega strokovnega dela in znanstvenega zgodovinskega raziskovanja. Vsebinsko izredno bogato knjigo lepo dopolnjujejo tudi kakovostne reprodukcije številnih pečatov in lastnoročnih podpisov ptujskih meščanov. Predstavitve teh ponujajo podatke o rojstvu in smrti meščana, družinskem življenju in sorodstvenih razmerjih, lastništvu nepremičnin, funkcijah, ki jih je opravljal, in druge zanimive podrobnosti iz njegovega življenja.

Z biografsko-prosopografskim priročnikom o ptujskih meščanih sta slovenska arhivistika in zgodovinoписje dobila prvo tovrstno delo domačega avtorja, ki je poleg izjemnega truda in vztrajnosti v raziskavo vključil veliko mero inventivnosti. Dejan Zadavec prejme Aškerčevo priznanje za odmeven prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti ter za objavo arhivskega gradiva v knjigi *Ptujski meščani do uničujočega požara leta 1684: biografsko-prosopografski priročnik*.

Aškerčeva nagrada

Ivan Nemanič za življenjsko delo in izjemen prispevek k ohranjanju slovenske filmske arhivske dediščine.

Ivan Nemanič (rojen l. 1931) je osnovno šolo obiskoval v Metliki, gimnazijo pa v Metliki in Črnomlju, kjer je leta 1953 maturiral. Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je leta 1959 diplomiral iz zgodovine. Po diplomi je najprej poučeval zgodovino na osnovnih šolah v Vidmu pri Ptuju, na Ptuju in v Brezovici pri Ljubljani. Leta 1964 se je zaposlil v Državnem arhivu LRS, današnjem Arhivu RS. Tu je opravljal vsa strokovna opravila od prevzemanja arhivskega gradiva do urejanja in popisovanja ter izdelave inventarjev.

Zakon o arhivih je leta 1966 ovrednotil film kot arhivsko gradivo, za katerega skrbijo arhivi. To je bila za arhivsko službo nova in zahtevna naloga. Med arhivi je bil nato dosežen dogovor, da bo filmsko gradivo v Sloveniji evidencialno, zbiral, varoval, obdeloval in dajal v uporabo samo republiški arhiv.

Leta 1968 je Arhiv RS začel zbirati filmsko arhivsko gradivo. Skrb za zahtevno področje slovenske filmske kulturne dediščine je prevzel Ivan Nemanič. Že izkušen arhivist se je poslej posvetil specialni problematiki filmske dediščine, ki je terjala veliko dodatnega izobraževanja. Poleg specifične strokovne obdelave je bilo treba poskrbeti za materialno varstvo, kar ne vključuje samo posebnih pogojev hrambe, ampak tudi poznavanje zahtevnih strokovnih posegov restavriranja in kopiranja gradiva. Takrat ni bilo mogoče pridobiti izkušenj doma, zato je moral znanje poiskati drugje.

Nemanič je opravil pionirsko delo, saj je bil več kot poldrugo desetletje edini filmski arhivist na Slovenskem. Uspelo mu je zbrati in v Arhivu RS deponirati vse znano filmsko gradivo, ki je bilo do takrat pri različnih imetnikih: Triglav filmu, Viba filmu, Unikalu in pri zasebnih snemalcih, kot so Božidar Jakac, Metod in Milka Badjura, Franc Červinka in drugi. Tako je nastajala zbirka slovenskih dokumentarnih, igranih in animiranih filmov od leta 1905 dalje, ki jo danes hrani Slovenski filmski arhiv pri Arhivu RS. Tik pred razpadom Jugoslavije, že v nevarnih razmerah, je leta 1991 v Jugoslovanski kinoteki v Beogradu prevzel slovenski filmski fond in ga (v tovornjaku hladilniku) pripeljal v Ljubljano.

Ivan Nemanič je bil pionir tudi pri strokovni obdelavi filmskega arhivskega gradiva. Leta 1982 je pripravil obsežen inventar *Filmsko gradivo Arhiva SR Slovenije, I. del: Dokumentarni filmi; II. del: Igrani in animirani filmi*. Priprave inventarja so bile dolgotrajne in zahtevne, saj takega dela pri nas še ni bilo. Nemanič je film – umetniško stvaritev – predstavil tudi kot zgodovinski dokument. Zanimalo ga je: kdo, kdaj, zakaj in kje je na filmu, filmskem zapisu. Pregledal je vse razpoložljive časopise, iskal informacije pri ustvarjalcih in drugod. Ob

90-letnici Božidarja Jakca so leta 1989 izšli *Filmski zapisi Božidarja Jakca*, kjer je prikazal, kako bogat vir podatkov za najrazličnejše raziskave je lahko film. Pripravil je še inventar Badjurovih filmov in inventar filmov, prevzetih v letih 1977–1996.

Nemanič je redno obveščal javnost o zbranem filmskem gradivu. O njem je govoril na jugoslovanskih zveznih in republiških kongresih in posvetovanjih ter prireditvah drugih organizacij. Objavljal je v strokovnih glasilih in dnevnem časopisju. Nastopal je tudi na televiziji. Pripravil je predstavitve filmov za javnost, med njimi dobro obiskane večere *Iz filmske zakladnice Arhiva Slovenije v Cankarjevem domu* in filmske predstave za šole. Za mednarodni festival nemege filma v Pordenonu je pripravil izbor naših filmov. Odmevni sta bili razstava *Filmski obzornik 1946–1951 – zrcalo časa* (ki jo je pripravil s sodelavko Aljo Ljubič) in razstava o filmski ustvarjalnosti zakoncev Badjura. Obe razstavi je spremljal katalog. Dal je pobudo za arhivska filmska snemanja in napisal je scenarij za film *Soseska*, kjer je naslikal življenje v rodni Beli krajini.

S svojim pionirskim delom pri zbiranju in obdelavi filmskega gradiva ter mentorstvom novih sodelavcev je Ivan Nemanič ustvaril temelj za ustanovitev filmskega oddelka, ki je prerastel v Slovenski filmski arhiv pri Arhivu RS. Ta je po osamosvojitvi Slovenije postal član mednarodne organizacije filmskih arhivov in kinotek (FIAF).

Ivan Nemanič je Slovenski filmski arhiv uspešno vodil do upokojitve leta 1997. Za svoje delo, ki ga je opravil pri postavitvi filmskega oddelka pri Arhivu RS, za obdelavo filma kot dela naše kulturne dediščine in njegovo popularizacijo je leta 1989 prejel državno odlikovanje red zaslug za narod s srebrnimi žarki, leta 1998 častni znak svobode Republike Slovenije za delo in zasluge pri varovanju slovenske filmske arhivske kulturne dediščine in leta 2007 nagrado Društva slovenskih filmskih ustvarjalcev (s sodelavko Marto Rau Selič) za delo in zasluge pri varovanju slovenske filmske arhivske kulturne dediščine.

ADS Aškerčevo nagrado za leto 2018, ko Slovenski filmski arhiv praznuje 50-letnico delovanja, podeljuje gospodu Ivanu Nemaniču, in sicer za življenjsko delo in izjemen prispevek k ohranjanju slovenske filmske arhivske dediščine, za rešitev in varovanje prvih filmskih zapisov in ustvarjenje začetnega fonda Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu RS.

V knjižici, ki jo je društvo izdalo ob tej priložnosti, so predstavljeni tako dobitniki nagrade in priznanj kot vsi nominiranci.

Za Aškerčevo nagrado so bili v letu 2018 nominirani še:

- Vesna Gotovina za življenjsko delo;
- dr. Miroslav Novak za življenjsko delo in izjemen prispevek k razvoju slovenske arhivistike na področju varovanja in ohranjanja arhivske dediščine ter uvajanja informacijskotehnoloških rešitev v arhivsko strokovno delo;
- dr. Slavica Tovšak za življenjsko delo in izjemen prispevek k razvoju slovenske arhivistike na področju varovanja in ohranjanja arhivske dediščine, predstavljanja le-te javnosti, strokovnega izobraževanja in za večletno zaslužno delo v Arhivskem društvu Slovenije.

Za Aškerčevo priznanje pa so bile predlagane tudi te kolegice:

- mag. Nina Gostenčnik za prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti;
- dr. Mateja Jeraj in dr. Jelka Melik za objavo arhivskega vira in pripravo spremne študije z naslovom *Kazenski proces proti Črtomirju Nagodetu in soobtoženim – Epilog*;
- Mojca Kosi za prispevek k popularizaciji arhivov in arhivske dejavnosti.

Slovesna podelitev Aškerčeve nagrade in Aškerčevih priznanj za obdobje 2017–2018, ki jih ADS bienalno podeljuje za posebne dosežke na področju arhivistike in popularizacije arhivske dejavnosti, je bila že tradicionalno v Veliki sejni dvorani ljubljanske Mestne hiše, in sicer v sredo, 17. 10. 2018, ob 12. uri. Na podelitvi, ki je potekala pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja, so zbrane nagovorili predsednica ADS mag. Hana Habjan, podžupan Mestne občine Ljubljana Aleš Čerin in državni sekretar na ministrstvu za kulturo Jan Škoberne, slavnostni govornik je bil dr. Branko Šuštar. Nagrado in priznanji sta podelila predsednik komisije dr. Andrej Nared in predsednica ADS. Slovesnost je povezoval dr. Gregor Jenuš, s prijetno glasbo pa popestril Trio Dolce.

Andrej Nared

Izkažimo čast arhivskemu poklicu *Nagovor ob podelitvi Aškerčevih arhivskih nagrad*

Spoštovani nagrajenec in oba prejemnika arhivskih priznanj ter vsi nominiranci: Najprej čestitke!

Spoštovani zbrani, drage kolegice in kolegi!

»Arhiv smo ljudje«, so ponosno zapisali celjski kolegi ob polstoletnem jubileju svojega arhiva.¹ In kakšni so ti ljudje v arhivih? Zelo različni, kot nam podoba arhivista in arhivistov predstavljajo njihovo delo in rezultati tega dela. »*Quis es tu? Kdu si ti? Kaj z'enu delu ali opravilo imaš? Jest sem en žlahtnik od stariga inu žlahtniga roda. ... Jest sem en žnidar, ... en šuštar, ... ribič*« se je slišalo leta 1691 v pridigi na 3. adventno nedeljo, ki jo je imel iz literature nam dobro znani kapucin p. Janez s Svetega križa na Vipavskem. Svoje poslušalce, vsakega v svojem poklicu, je spodbujal k poštenemu delu, k služenju. V njegovem duhu lahko rečemo, da je tudi arhivist »*en dober inu potreben antverh*«² in ga »*imaš ... pravičnu opravlat*«.³

Toda *arhivist*, prej večkrat označen tudi kot *arhivar*, je moderen poklic, ki v našo zavest počasi vstopa od konca 19. stoletja s pesnikom balad in romanc kot mestnim arhivarjem ljubljanskim. Čeprav se je županu Hribarju zdelo Aškerčevo pesniško delo bolj pomembno kot njegovo uradno poslovanje, je pesnik zavzeto delal tudi na arhivskem področju; še več, bil je pravzaprav »*prvi mestni kulturni referent*« in arhiv je postal izhodišče kulturnega delovanja ljubljanske mestne občine s knjižnico, muzejem in revijo *Kronika*.⁴ A delovni pogoji prvega slovenskega poklicnega arhivskega delavca so bili prav – arhivski. Aškerc je po Vilfanovih raziskavah začel svoje službovanje na Magistratu v temačni sobi poznejšega arhivskega skladišča, kjer je bil »*zrak pod vsakoj kritikoj slab in zdravju človeškemu naravnost poguben*«.⁵

¹ "Arhiv smo ljudje". V: *Hiša pisanih spominov. Jubilejni zbornik ob 50. letnici Zgodovinskega arhiva Celje*, Celje 2006, str. 219. Tako so naslovili poglavje o zaposlenih v arhivu.

² »Antverh« – Das Antwerch (nem., starinsko): opravilo, delo; poklic(no delo).

³ Janez Svetokriški (Tobija Lionelli): Dominica III. adventus, Quis es tu? ... Kdu si ti?. V: *Sacrum promptuarium Janeza Svetokriškega* (izbral in uredil M. Rupel), Koper 1991, str. 38–48.

⁴ *111 let Zgodovinskega arhiva Ljubljana* (ur. Kopač, Janez; Budna Kodrič, Nataša; Šenk, Tatjana), Ljubljana 2009, str. 7; http://www.zal-lj.si/files/delightful-downloads/2015/03/ARHIV_111_let.pdf. Pridobljeno 23. 9. 2018.

⁵ Vilfan, Sergij: Anton Aškerc - mestni arhivar ljubljanski. *Kronika* 4 (1956), št. 2, str. 99–107, posebej str. 101.